

Prezentowana książka poświęcona jest współczesnej literaturze tworzonej przez polskich Tatarów – przedstawicieli jednej z grup etnicznych zamieszkujących Rzeczpospolitą. Wywodzą się oni z osadników turkijsko-muzułmańskich przybyłych ze Złotej Ordy i Krymu na tereny Wileńszczyzny i Grodzieńszczyzny w XIV wieku (w późniejszym okresie również na Podlasie, Wołyń i Podole). [...]

Polskojęzyczna twórczość tatarska zaczęła rozwijać się w epoce renesansu i baroku. Była ona anonimowa i dotyczyła najczęściej tematyki religijnej lub polemicznej. Teksty tatarskie nie były ponadto drukowane, lecz kopiowane ręcznie za pomocą alfabetu arabskiego, który dostosowali polscy muzułmanie do zapisu języka polskiego i białoruskiego. Z powodu braku możliwości drukowania w alfabecie wschodnim, od XVI wieku tworzyli oni księgi rękopiśmienne, z których każda jest dziełem oryginalnym, dopełnianym i modyfikowanym przez kolejnych kopistów. W taki sposób wędrowały z jednej księgi do drugiej także utwory literackie (wiersze, poematy, legendy oraz wolne tłumaczenia z literatur orientalnych), których kanon ukształtował się ostatecznie około połowy XVIII wieku. Od tego czasu do końca wieku XIX, a nawet do początków XX, rękopisy tatarskie nie były wzbogacane nowymi tekstami, w związku z czym jeszcze w okresie pierwszej wojny światowej w przypadku twórczości Tatarów mamy do czynienia z literaturą staropolską.

Po 1918 roku potomkowie Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego związali własne losy z odrodzonym państwem polskim. Swoje pióra, jak niegdyś szable, poświęcili oni dla dobra Rzeczypospolitej: ich twórczość stała się elementem walki o tożsamość etniczną i religijną przy dochowaniu wierności przybranej ojczyźnie oraz rodzajem pośrednictwa pomiędzy Polską a światem islamu. Językiem, w jakim tworzyli swoje utwory literackie i publicystyczne, był wyłącznie język polski, a kontekstem estetycznym – polska literatura międzywojenna. W warstwie ideowej natomiast czerpali autorzy tatarscy z dziedzictwa krymsko- i kazańskotatarskiego, posiłkując się filozofią ogólnomuzułmańską. [...]

Od 1918 roku należy mówić o współczesnej literaturze polsko-tatarskiej, która podlega tym samym przemianom, co cała literatura polska. We współczesnej twórczości Tatarów można wyróżnić następujące epoki: dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojenna, literatura w czasach PRL oraz literatura najnowsza (po 1989 roku).

(ze Wstępu)

Zarówno zawartość merytoryczna rozprawy, jak i jej przemyślana koncepcja metodologiczna pozwalają jednoznacznie rekomendować pracę [...]. Autor zgromadził ogromny, w znacznej części – unikatowy, materiał literacki z zakresu twórczości polsko-tatarskiej, który poddał bardzo kompetentnej i wielopłaszczyznowej interpretacji teoretycznej oraz historyczno-filologicznej. W wielu zakresach rozprawa ma walor nowatorski i oryginalny, wnosi do badań tatarologicznych fakty literackie oraz ich oceny i interpretacje oryginalne, wręcz odkrywcze. Swe naukowe dociekania badacz sytuje na bardzo szerokim tle historycznym i kulturowym, teologicznym i literackim, a nawet językoznawczym. [...] Z pewnością czytelnicy przyjmą publikację z uznaniem – ba! – z podziwem dla pracowitości i kompetencji badawczej Autora, dla różnorodności przeprowadzonych badań, dla rozległości „czasu i przestrzeni”, z których uwzględnił on źródła filologiczne do swych analiz. Nie będzie też niczym dziwnym, jeśli w szczegółach publikacja wywoła dyskusje i polemiki. Jeśli jednak tak się stanie – będzie to znaczyło, że jest wydarzeniem naukowym, nad którym nie można przejść obojętnie.

Dr hab. Czesław Łapicz, prof. em. UMK
Centrum Badań Kitabistycznych, Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Już na wstępie podkreślam pionierski charakter rozprawy. Pomimo istnienia licznych omówień szczegółowych, do tej pory nie powstała żadna książka o piśmiennictwie polsko-tatarskim po 1918 roku. Autor podjął się niełatwego zadania scalenia aktualnej wiedzy na ten temat oraz wielostronnego uzupełnienia jej, wypełniając w ten sposób poważną lukę w polskich badaniach literaturoznawczych. Efektem imponującej pracy Autora jest książka kompletna (wnikliwej uwadze badacza nie umknął żaden tekst – ani istotny, ani ulotny) i bezdyskusyjnie niezbędna. Jestem przekonana, że będą po nią sięgać nie tylko specjaliści, lecz wszyscy czytelnicy naukowo lub amatorsko zainteresowani fascynującą i wyjątkową kulturą polskich Tatarów. [...] Z najgłębszym przekonaniem polecam tę niezwykle interesującą i potrzebną monografię, otwierającą nowy rozdział w badaniach nad literaturą i kulturą Tatarów polskich.

Dr hab. Anna Szawerna-Dyrszka, prof. UŚ
Instytut Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego, Uniwersytet Śląski

ISBN 978-83-64081-43-9

Grzegorz Czerwiński

„JAM Z RODU NOMADÓW”
LITERATURA POLSKO-TATARSKA PO 1918 ROKU

Grzegorz Czerwiński

„JAM Z RODU NOMADÓW”

LITERATURA POLSKO-TATARSKA
PO 1918 ROKU

Grzegorz Czerwiński (ur. 1978)
Literaturoznawca, doktor nauk humanistycznych (Uniwersytet Gdański, 2007), autor książki *Po rozpadzie świata. O przestrzeni artystycznej w prozie Włodzimierza Odojewskiego* (Gdańsk 2011). Po uzyskaniu stopnia doktora pracował jako *postdoctoral researcher* na Uniwersytecie Gandawskim w Belgii (Universiteit Gent). Obecnie adiunkt na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu w Białymstoku. Kierownik Zespołu Komparatystyki Słowiańskiej UwB. W latach 2013–2016 realizował projekt badawczy NCN „Literatura polsko-tatarska po 1918 roku”. Publikował w czasopiśmie: „Russian Literature”, „Zeitschrift für Slavische Philologie”, „Pamiętnik Literacki”, „Rocznik Komparatystyczny”, „Ruch Literacki”, „Wiek XIX” i „Slavia Orientalis”. Przygotował ponadto do druku następujące edycje krytyczne: *Sprawozdania z podróży muftiego Jakuba Szynkiewicza. Źródła. Omówienie. Interpretacja* (Białystok 2013); Stanisław Kryczyński, *Wspomnienia. Utwory poetyckie. Eseje* (Białystok 2014); *Podróże do serca islamu. Antologia międzywojennego reportażu polskich Tatarów* (Białystok 2014). Współredaktor monografii zbiorowych: *Żeromski. Piękno i wolność* (Białystok–Rapperswil 2015); *Estetyczne aspekty literatury polskich, białoruskich i litewskich Tatarów (od XVI do XXI w.) / Aesthetic Aspects of the Literature of Polish, Belarusian and Lithuanian Tatars (from the 16th to the 21st Century) / Эстетические аспекты литературы польских, белорусских и литовских татар (XVI–XXI вв.)* (Białystok 2015); *Wschód muzułmański w literaturze polskiej. Idee i obrazy* (Białystok 2016); *Żydzi wschodniej Polski*, seria 4: *Uczeni żydowscy* (Białystok 2016).

